

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13798,Przeciwno-kilku-myslom-co-nie-nowe-Procesy-krajowcow-za-kontakty-z-paryska-Kultu.html>
20.04.2024, 08:50

Przeciwno kilku myslom... co nie nowe. Procesy krajowcow za kontakty z paryska „Kulturą”

W ramach obchodów Roku Jerzego Giedroycia organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej, 26 maja 2006 r. w Gdańsku została otwarta wystawa „Przeciwno kilku myslom... co nie nowe. Procesy krajowcow za kontakty z paryska »Kulturą«”, przygotowana przez OBEP w Gdańsku i BEP w Warszawie. W otwarciu wystawy wziął udział Wojciech Sikora, który reprezentował Henryka Giedroycia, dyrektora Instytutu Literackiego w Maisons-Laffitte.

Wystawa ukazuje najważniejsze procesy Polaków w kraju za współpracę z Jerzym Giedroyciem i paryska „Kulturą”, które miały miejsce za rządów Władysława Gomułki. Jej celem jest zaprezentowanie oddziaływania paryskiej „Kultury” na Kraj wolnym słowem, co stało się jednym z podstawowych założeń linii politycznej Giedroycia i Zespołu Instytutu. Postawy tej części powojennego uchodźstwa, dla której istotne były kontakty krajowe, z punktu widzenia władz PRL stanowiły zagrożenie dla systemu komunistycznego w Polsce i stąd przeciwno paryskiej „Kulturze” skierowano aparat bezpieczeństwa.

Wystawa przytacza credo paryskiej „Kultury”, zapisane w jej drugim numerze w 1947 roku. Przybliża sylwetki Redaktora i jego najbliższych współpracowników: Józefa Czapskiego, Zofii Hertz, Zygmunta Hertz, Henryka Giedroycia, Juliusza Mieroszewskiego. Prezentuje stosunek środowiska paryskiej „Kultury” wobec przemian nad Wisłą, począwszy od „odwilży” po wydarzenia z 1968, poszukiwanie kontaktów krajowych i nawiązywanie relacji z Klubem Krzywego Koła - pomimo iż reżim komunistyczny nie dopuścił na rynek krajowy wydawnictw Instytutu Literackiego z Paryża, których rozpowszechnianie zostało prawnie zakazane w 1950 roku.

Wystawa ukazuje, jak za decyzjami Zespołu paryskiej „Kultury” o cofnięciu kredytu zaufania Gomułce i niepodjęciu żadnych rozmów z władzami PRL, idą represje ze strony reżimu. Komuniści zastosowali wzmożoną cenzurę wobec paryskiej „Kultury” i konfiskatę wydawnictw Instytutu przysyłanych do Polski, a kontakty z krajem, m.in. KKK - „ośrodkiem wolnej myśli” postanowili rozwiązać za pomocą bezpieki. Osobne plansze poświęcone są aresztowanym i skazanym za kontakty z Instytutem Literackim: Hannie Szarzyńskiej-Rewskiej, Andrzejowi Markiewiczowi, Annie Rudzińskiej i Jerzemu Kornackiego. Dalej pokazane są represje wobec pisarzy, którzy nie dość, iż podpisali „List 34” czy sympatyzowali z jego sygnatariuszami, to współpracowali bądź kontaktowali się z paryska „Kulturą”. Komuniści wytoczyli aparat bezpieczeństwa przeciwno Janowi Józefowi Lipskiemu, Melchiorowi Wańkiewiczowi, Januaremu Grzędzińskiemu, Stanisławowi Cat-Mackiewiczowi czy prześmiewcy rządów Gomułki Januszowi Szpotańskiemu. Gdy po marcu

1968 roku przecięcie kontaktów paryskiej „Kultury” z Krajem okazało się niemożliwe, reżim przystąpił do jednej z najpoważniejszych operacji, która miała na celu skompromitowanie Giedroycia i Zespołu Literackiego w oczach Polaków w kraju i na emigracji. Ekspozycja ilustruje przedsięwzięcia operacyjne SB o kryptonimie „Turysta” i „Pajęczyna”, dotyczące tzw. sprawy tatarników. Wiosną 1969 roku na granicy polsko-czechosłowackiej zostali aresztowani Maciej Kozłowski i Maria Tworkowska, którym zarekwirowano 186 książek Instytutu Literackiego i 311 broszur – odbitek z paryskiej „Kultury”.

Wystawa odsłania jak za sprawą śledztwa na ławie oskarżonych zasiedli Maciej Kozłowski, Maria Tworkowska, Krzysztof Szymborski, Jakub Karpiński oraz Małgorzata Szpakowska, którym postawiono zarzut współpracy z „Instytutem Literackim, kierowanym przez Giedroycia, a szkalującym ustrój i naczelną organa PRL oraz podważającym zasady ustrojowe”. W lutym 1970 zapadły wysokie wyroki, które w wyniku rewizji wniesionej do Sądu Najwyższego 27 kwietnia wyniosły: Maciejowi Kozłowskiemu złagodzone karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności na 3 lata; Marii Tworkowskiej 3 lata i 6 miesięcy zamieniono na 1 rok i 9 miesięcy; Krzysztofowi Szymborskiemu 3 lata i 6 miesięcy na 2 lata i 4 miesiące; Jakubowi Karpińskiemu karę 4 lat zmniejszono do 2 lat i 8 miesięcy; Małgorzacie Szpakowskiej zamiast 3 lat wymierzono 1 rok i 6 miesięcy.

Ekspozycja składa się z 33 paneli.

KLUB KRZYWEGO KOŁA

W 1955 roku w Warszawie powstał Klub Krzywego Koła. Jego założycielami byli m.in. Jerzy Turowicz, Andrzej Walicki, Janusz Korczak i wielu innych. Klub ten stał się ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i politycznego. W 1956 roku klub został rozwiązany, a jego członkowie zostali aresztowani i oskarżeni o przynależność do „Związku Wolność i Demokracja”.

Ochodzenie od Późniemka

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

SPRAWA KULTURALNA NA OSOBE

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Pierwsze uderzenie, Aresztowanie Hanny Szaryńskiej-Rewskiej

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Zaostrezenie kursu

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Wyrok w sprawie A. Rudzińskiej

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Aresztowanie Anny Rudzińskiej

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Kolejne aresztowania i procesy

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Podstawy w parti i karabinami się

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

„List 34”

Do Prezesa Rady Ministrów
Józefa Cyrankiewicza

Obronienie przedtłoku papieru na druk książek i czasopiśmie oraz zaostrezenie cenzury prasowej i cenzury politycznej, zaprzetywanie emigracji kultury narodowej. Należy podjąć, uznając istnienie gonię polskości, prawa do krytyki, swobodnej dyskusji i rzetelnej informacji o kondycji elementu polskiego, powołaniem trybunału obywatelskiego, dążeniem do zmiany polityki partii komunistycznej w kierunku zapewnienia wolności prasy kulturalnej, politycznej i społecznej w obywatelskim.

List podpisał: Jerzy Andrzejewski, Maria Dąbrowska, Stanisław Dygat, Jerzy Ekiert, Edward Gieremek, Antoni Głowacki, Andrzej Głowacki, Stanisław Gomułka, Jerzy Góral, Paweł Hertz, Leopold Infeld, Paweł Jasienica, Aleksander Kwaśniewski, Kazimierz Kuratowski, Jan Kott, Anna Kowalska, Tadeusz Kosciuszko, Julian Krzyżanowski, Kazimierz Kuzniński, Edward Lipiński, Stanisław Maculewicz, Maria Domanska, Jan Pieniążek, Stanisław Pająk, Adolf Rudnicki, Artur Sandauer, Wiesław Szaryński, Antoni Szostakowski, Jan Szczepański, Władysław Tatarkiewicz, Jerzy Tarnowski, Maciej Walicki, Adam Wajsb, Kazimierz Wyka, Jerzy Zagłaba.

W obronie wartości słowa „List 34”

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

W obronie wartości słowa „List 34”

W 1956 roku w Warszawie odbył się zjazd „Związku Wolność i Demokracja”. W tym czasie doszło do odcisnięcia się od Późniemka, co miało wielkie znaczenie dla polskiej emigracji i kultury. W tym czasie wyjechał z kraju m.in. Jerzy Turowicz.

Procesy pisarzy

W tym rozdziale przedstawiono procesy pisarzy, w tym Stanisława Caca-Mackiewicza i Stanisława Caca-Mackiewicza. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

W tym rozdziale przedstawiono procesy pisarzy, w tym Stanisława Caca-Mackiewicza i Stanisława Caca-Mackiewicza. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Sprawa Januarego Grzędzińskiego

W tym rozdziale przedstawiono sprawę Januarego Grzędzińskiego. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Gaston de Cerizay - proces Stanisława Caca-Mackiewicza

W tym rozdziale przedstawiono proces Stanisława Caca-Mackiewicza. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Responsywność za Mocz...

W tym rozdziale przedstawiono sprawę Mocz... Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

W obronie Gegaczy. Sprawa Janusza Szpotkańskiego.

W tym rozdziale przedstawiono sprawę Janusza Szpotkańskiego. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Rok 1968

W tym rozdziale przedstawiono rok 1968. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Sprawa taterników

W tym rozdziale przedstawiono sprawę taterników. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Kryptonim „Turysta” i „Pajęczyna”

W tym rozdziale przedstawiono kryptonim „Turysta” i „Pajęczyna”. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Proces taterników

W tym rozdziale przedstawiono proces taterników. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Proces taterników

W tym rozdziale przedstawiono proces taterników. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

Proces taterników

W tym rozdziale przedstawiono proces taterników. Zawiera teksty, zdjęcia i okładki czasopiśmiska „KULTURA”.

PLIKI DO POBRANIA

[Przeciwko kilku myślom... co nie nowe. Procesy krajowców za kontakty z paryską „Kulturą” \(paneły wystawy\) \(pdf, 8.31 MB\) 28.12.2016 09:30](#)